

MỘT SỐ DẤU ẤN CHƯƠNG THỜI CÁC CHÚA NGUYỄN TRONG TƯ LIỆU HÁN NÔM Ở TẠI HỘI AN

Trần Văn An

Kể từ năm 1570 khi chúa Tiên Nguyễn Hoàng đảm nhận trấn thủ xứ Quảng Nam thì vùng đất này bước vào một thời kỳ phát triển mạnh mẽ chưa từng có, trong đó phố cảng Hội An trở thành một đặc khu kinh tế mở, một thương cảng ngoại thương phồn thịnh bậc nhất của vương triều các chúa Nguyễn ở xứ Đàng Trong. Trong thời gian qua chúng tôi đã sưu tầm, tập hợp được một số tư liệu Hán Nôm về thời kỳ này. Đây là các tư liệu có giá trị, nội dung liên quan trực tiếp đến hoạt động của xã Minh Hương, phố Hội An và dinh Quảng Nam. Điều đặc biệt ở đây là các dấu ấn chương đóng trên các tư liệu này cho biết nhiều thông tin lý thú về các cơ quan đơn vị của bộ máy hành chính trung ương và địa phương lúc bấy giờ.

Số tư liệu này bước đầu tập hợp được 41 văn bản bao gồm các loại sổ bộ, tờ truyền, trát văn, trình bẩm của các cơ quan, đơn vị, cá nhân liên quan đến hoạt động ở phố Hội An, dinh Quảng Nam thời các chúa Nguyễn. Chúng được viết trên loại giấy dó màu trắng, không hoa văn, khổ phổ biến 40 x 30 cm. Niên đại sớm nhất của các văn bản này là Cảnh Hưng 5 (1744), muộn nhất là Cảnh Hưng 26 (1765). Đây là

những văn bản hành chính, bố cục gồm 3 phần. Phần phía bên tay phải ghi tên cơ quan, đơn vị, chức tước, họ tên người ban hành hoặc đứng tên. Phần tiếp theo, ở giữa là nội dung chính của văn bản. Phần thứ 3 ở về phía tay trái, ghi niên đại, ngày tháng ban hành, lời phê của người có chức trách và dấu ấn chương. Nội dung các văn bản rất phong phú liên quan đến các hoạt động kinh tế, văn hóa, quân sự, tổ chức hành chính ở dinh Quảng Nam, phố Hội An và các làng xã lân cận. Qua nội dung các văn bản này ta có thể thấy được hoạt động nhộn nhịp và vai trò quan trọng của thương cảng Hội An, dinh Quảng Nam thời bấy giờ.

Dấu ấn chương trong các văn bản này gồm dấu của các bộ, công đường Quảng Nam, các nha lại, đơn vị quân đội, cơ quan nội viện, cơ quan tàu viện... Chúng gồm các loại ấn vuông, các tín chương, tín chỉ, kiểm ký hình vuông, chữ nhật, tròn, hột xoài, bát giác. Đây là các dấu ấn chương mới, hầu như chưa được công bố trong các công trình khảo cứu về ấn chương Việt Nam trước đây. Chúng tôi xin trích giới thiệu một số trong chúng:

1. Tín chương của quan Cai đội kiêm Tri bộ trong tờ trình năm Cảnh Hưng 12 (1751). Dấu đóng cuối dòng phê, hình vuông, cạnh 4,8cm x 4,8cm. Giữa có 8 chữ triện xếp thành 2 hàng: Thủ ngự (?) Cai đội kiêm Tri bộ chương (?)

2. Kiểm ký của công đường dinh Quảng Nam trong tờ truyền năm Cảnh

Hung 13 (1752). Dấu đóng cuối dòng ghi nội dung, hình bát giác lõm 2 bên, giữa có 3 chữ triện xếp một hàng: Phủ chính ký.

3. Tín chương của quan Lễ bộ kiêm Lại bộ trong tờ trình năm Cảnh Hưng 15 (1754). Dấu đóng cuối dòng ghi lời phê, hình vuông, cạnh 4,6cm x 4,6cm, giữa có 6 chữ triện chia làm 3 dòng: Lễ bộ kiêm Lại bộ chương.

4. Kiểm ký của quan Nội viện Cai

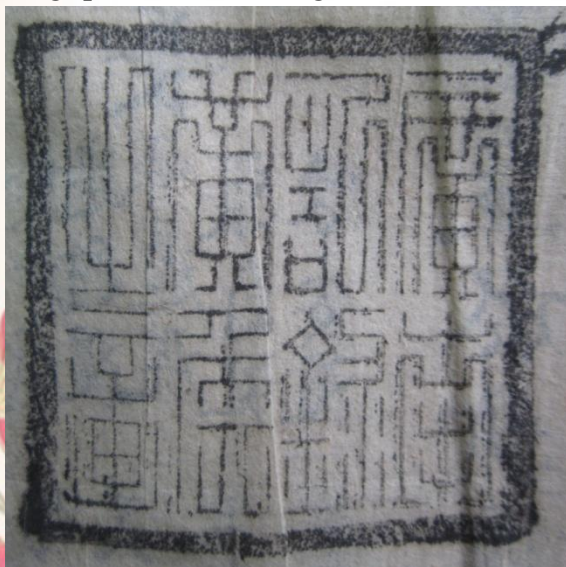

phủ tàu trong tờ truyền năm Cảnh Hưng 19 (1758). Dấu đóng cuối nội dung, hình bát giác lõm hai bên, cạnh 2 cm, giữa có 4 chữ triện xếp thành một hàng.

5. Tín chương của quan Khâm sai cai bộ Quảng Nam trong tờ trình năm Cảnh Hưng 22 (1761). Dấu đóng cuối dòng phê, hình vuông, cạnh 5,4 cm, giữa có 6 chữ triện xếp thành ba hàng: Khâm sai Quảng Nam cai bộ.

6. Tín chương của quan Ký Lục tàu viện Quảng Nam trong tờ trình năm Cảnh Hưng 23 (1762). Dấu đóng cuối dòng phê, hình vuông, cạnh 5,4 cm,

giữa có 8 chữ triện xếp thành bốn hàng: Quảng Nam ký lục tàu viện chi chương.

7. Kiểm ký cơ quan Nội phụng sai hiệp đồng trong tờ truyền năm Cảnh Hưng 25 (1764). Dấu đóng cuối dòng nội dung, hình vuông, cạnh 2,7 x 3cm, giữa có 6 chữ triện xếp thành hai hàng: Nội phụng sai hiệp đồng sự.

8. Tín chương của quan Cai bộ tàu viện Quảng Nam trong tờ trình năm Cảnh Hưng 25 (1764). Dấu đóng cuối

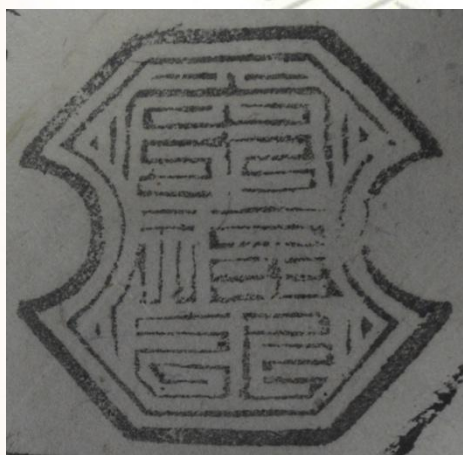

dòng phê, hình vuông cạnh 5,4 cm, giữa có 8 chữ triện xếp thành bốn hàng: Quảng Nam cai bộ tàu viện chi chương.

9. Kiểm ký của quan Đội trưởng và Câu kê kiêm Tư Nông trong tờ truyền năm Cảnh Hưng 25 (1764). Dấu đóng cuối dòng nội dung, gồm 2 dấu. Dấu trên của Thuộc nội đội trưởng, hình bát giác lõm hai bên, cạnh 2,2 cm, giữa có ba chữ triện: Tổng (?) phước ký (Hình 9a). Dấu dưới của quan Câu kê kiêm Tư Nông, hình bát giác lõm, cạnh 2,5 cm, giữa có 6 chữ triện: Câu kê kiêm Tư Nông lại Nguyễn chương (?) (Hình 9b).

Ngoài ra trong các văn bản này còn có các dấu kiểm ký, tín ký nhỏ ghi các chữ: Tín chỉ chi chương, Tín ký, Chánh ký... không xác định được chức tước, tên họ người liên quan nên chúng tôi không giới thiệu ở đây.

Dấu ấn chương trên các văn bản Hán Nôm ở Hội An là tư liệu thực địa quý góp phần cùng các nguồn tư liệu chính sử cung cấp những thông tin cần thiết về bộ máy hành chính và hệ thống quan lại của các chúa Nguyễn ở Đàng Trong nói chung, Quảng Nam nói riêng ♦

Hình 9a

Hình 9b

